

En nationell bild – uppföljning av det pedagogiska utvecklingsarbetet

Sammanfattning av vårt arbete samt UKÄ:s
bedömningar och förslag

En nationell bild – uppföljning av det pedagogiska utvecklingsarbetet
Sammanfattning av vårt arbete samt UKÄ:s bedömningar och förslag
Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2019

Författare: Andrea Amft (projektledare)

Diarienummer: 111-414-18

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Vad har vi sett?	4
Nationell samlingspunkt saknas	4
Vem främjar det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet på nationell nivå?	6
Hård konkurrens om projektmedel	7
Behovet av en permanent arbetsgrupp	7
Krav från studentkårerna på förbättringar	7
Systematisk process för samverkan på nationell nivå	8
Våra bedömningar och förslag	9
Om våra bedömningar och förslag	9
Satsa på en nationell strategi för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet...	9
Satsa på en nationell strategi för digitalisering av högre utbildning och forskning.....	10
Bredda Universitets- och högskolerådets främjandeuppdrag.....	11
Stärk Vetenskapsrådets roll	11
UKÄ fortsätter att granska och analysera.....	12

Vad har vi sett?

Det finns i dagsläget inga nationella regleringar eller strategier att falla tillbaka på. Det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet ingår inte i högskolelagen, varken som en uppgift för lärosätena eller som en arbetsuppgift för lärarna. Men UKÄ menar att man bör betrakta utvecklingsarbetet som en viktig del av lärosätenas kvalitetsarbete och därmed som en gemensam fråga för högskolans personal och studenter.

Eftersom området är oreglerat vilar ett stort ansvar på lärosätenas ledningar att sätta ambitionsnivån och att gemensamt med lärare, pedagogiska utvecklare och studenter skapa en organisation och en verksamhet som utgår från rådande förhållanden och behov.

Nationell samlingspunkt saknas

Genom vår kartläggning har vi sett att lärosätena löser det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet olika och bilden är därför, som väntat, spretig på lärosätetsnivå. Vi kunde dock tydligt se att ledningens inställning och attityd spelar en stor roll för hur arbetet med den pedagogiska utvecklingen uppfattas i andra delar av organisationen. För att lyckas väl med uppgiften ser det ut att krävas en fungerande växelverkan mellan alla berörda: ledningen, lärare, pedagogiska utvecklare och studenter.

Vi har också sett att lärosätena hittar intressanta lokala lösningar på problem. Lösningar som eventuellt kunde fungera även på andra håll om det fanns en nationell samlingspunkt som kunde planera, samordna och systematisera ett kontinuerligt informations- och erfarenhetsutbyte. På så sätt skulle man kunna dra nytta av andras ansträngningar och förstärka effekten av det lokala utvecklingsarbetet så att det blir sektorns gemensamma landvinningar. Sektorns gemensamma utvecklingsarbete kunde bli ännu mer effektivt om det dessutom fanns nationella strategier att vila mot. Sverige står idag utan såväl en gemensam nationell strategi för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet som en nationell strategi för digitalisering av den högre utbildningen och forskningen. Vi saknar också en nationell samlingspunkt som kan ta ett helhetsgrepp om och främja utvecklingen av högskolepedagogiken.

När vi blickar bakåt i tiden, genom att studera den uppsjö av uppföljningar, utvärderingar och ”testamenten” som skrivits de senaste 10–15 åren, så ser vi en samstämmig problembeskrivning och bedömning av åtgärder som behövs. I testamentet efter Rådet för högre utbildning, *Att utveckla den högre utbildningen* (2005), uttrycks det så här:

”Givet de utmaningar högskolan står inför förefaller det uppenbart att det är nödvändigt med en nationell instans som tjänar som forum för universitetspedagogisk utveckling och forskning och som samtidigt besitter ekonomiska resurser för att stödja sådan verksamhet.”

Samhällsutmaningarna som den högre utbildningen förväntas bidra till att lösa har inte blivit mindre sedan 2005. Snarare har farten i samhällets förändringsprocess ökat markant som en följd av den pågående digitaliseringsprocessen. Under uppdragets gång har det blivit tydligt för oss att en mängd viktiga satsningar görs runtom i landet för att utveckla undervisningen i den högre utbildningen. Idag bärs dock en viktig del av det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet upp av eldsjälarna, informella kontaktnät och nationella nätverk, som exempelvis Swednet, Include, ITHU, Sverd och andra. Men sedan avvecklingen av först Rådet för högre utbildning (2005) och sedan Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning, NSHU (2008) har det blivit svårt att få projektmedel för stora, lärosätesöverskridande utvecklingsprojekt och för forskning avseende utvecklingen av högre utbildning.

Därför har vi formulerat följande bedömningar och förslag på flera nivåer:

- Satsa på en nationell strategi för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet
- Satsa på en nationell strategi för digitalisering av högre utbildning och forskning
- Bredda Universitets- och högskolerådets främjandeuppdrag
- Stärk Vetenskapsrådets roll
- UKÄ fortsätter att granska och analysera

Vem främjar det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet på nationell nivå?

Vilka aktörer samverkar idag på en nationell nivå för att stärka den högskolepedagogiska utvecklingen på landets lärosäten? Hur ser rollfördelningen ut och vad kan förbättras?

Allt sedan Myndigheten för nätverk och samarbete inom högre utbildning (NSHU) lades ner vid årsslutet 2008 saknas en instans för samverkan som tar ett nationellt grepp om frågor som rör högskolepedagogisk utveckling och forskning. Myndigheten arbetade huvudsakligen med att främja högskolepedagogisk utveckling, breddad rekrytering och IT-stödd distansutbildning.

Vissa delar av NSHU:s uppdrag tas idag om hand av sektorn själv, genom ett arbete som bedrivs i olika sammanslutningar. Exempelvis kan här nämnas Svenskt nätverk för pedagogisk utveckling inom högre utbildning (Swednet), som verkar för att stimulera pedagogisk utveckling inom högre utbildning, nätverket Include som arbetar för breddad rekrytering och breddat deltagande inom högre utbildning, och nätverket IT i Högre utbildning (ITHU) som driver frågor om pedagogisk användning av kommunikation, video, mötesmiljöer och lärplattformar. Tillsammans fyller dessa nätverk ett behov av att samarbeta över lärosätesgränserna för inspiration och kunskapsöverföring. Betydelsen av deras verksamhet är central. Trots att dessa nätverk har olika fokus på sina respektive verksamheter, har alla nära koppling till högskolepedagogik. De bidrar genom sin verksamhet till att anpassa högre utbildning till nya utmaningar och möjligheter.

Under arbetet med regeringsuppdraget har vi genom samarbete med dessa nätverk lärt oss mer om deras villkor och förbättringsförslag. Förslagen handlar främst om att samverkan bör förstärkas på nationell nivå, att såväl utveckling som forskning inom högskolepedagogik bör drivas och främjas av ett centralt organ, och att möjligheter för enskilda lärare och forskare att söka externa bidrag för större utvecklingsprojekt och för samarbete över lärosätesgränserna bör stärkas.

Hård konkurrens om projektmedel

Söktrycket var stort när regeringen år 2019 satsade extra kvalitetsmedel på distansutbildningen; totalt 10 miljoner kronor kunde sökas av universitet, högskolor och yrkeshögskolor som bedriver distansutbildning. Universitets- och högskolerådet, UHR, som administrerar satsningen, tog emot 77 ansökningar om projektmedel till en summa om drygt 59 miljoner kronor. Det är sex gånger så mycket som det fanns budget för.

Det höga söktrycket säger både något om den potential som finns och om den hårda konkurrensen om projektmedlen. Högskolepedagogiska utvecklings- och forskningsprojekt har dessutom svårt att få finansiering via Vetenskapsrådet (VR). VR ger stöd till grundläggande forskning inom utbildningsvetenskap med relevans för skolans och förskolans utveckling. I dagsläget finns det alltså små möjligheter att säkra svensk kunskapsutveckling inom högskoleområdet och att finansiera forskning med relevans för utveckling av den högre utbildningen och högskolepedagogiken.

Behovet av en permanent arbetsgrupp

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) har skapat en arbetsgrupp för högskolepedagogik och lärande som ska verka under två år, 2019–2020. Enligt SUHF har förbundet under en lång tid hanterat frågor om pedagogik och lärande genom tillfälliga arbetsgrupper, som behandlat en eller flera specifika frågor inom området. Ofta har grupperna sammanställt material, lagt fram förslag till åtgärder och identifierat andra närliggande frågor som sektorn skulle ha nytta av att belysa. När dessa arbetsgrupper har avslutat sitt uppdrag och överlämnat sitt resultat har det i flera fall saknats en gruppering för att arbeta vidare med materialet. Av denna anledning undersöker SUHF just nu behovet av en mer permanent arbetsgrupp för högskolepedagogik och lärande.

Krav från studentkårerna på förbättringar

Sveriges förenade studentkårer (SFS) har flera gånger de senaste åren krävt förbättringar. Så har de till exempel 2013 i rapporten *Studentens lärande i centrum* framfört krav till regeringen om att ta fram en nationell strategi för att förbättra undervisningen i högskolan samt att göra en betydande nationell och strategisk satsning på högskolepedagogisk forskning och utveckling. Och 2016 lanserade SFS och Sveriges universitetslärarförbund (SULF) gemensamt fyra krav riktade till lärosätena och regeringen för att driva frågan om bättre villkor för högskolepedagogik. Kraven presenterades under ett gemensamt seminarium i Almedalen: *Maxad högskola – hur maximerar vi lärandet?* SFS och SULF vill bland annat att alla lärare ska få

pedagogisk utbildning, att pedagogisk skicklighet ska värderas högre när tjänster tillsätts samt att regeringen tillför mer resurser och följer upp förutsättningarna för akademiskt lärarskap.

Systematisk process för samverkan på nationell nivå

Utifrån vårt arbete med regeringsuppdraget är det vår bedömning att det, vid sidan av tydliga prioriteringar och satsningar på lärosätetsnivå, finns en stor efterfrågan på riktade forsknings- och utvecklingsmedel på nationell nivå. Det finns även behov av en stabil nationell struktur som främjar den fortsatta utvecklingen av högre utbildning och det högskolepedagogiska arbetet samt underlättar kontinuerliga erfarenhetsutbyten och informationsspridning.

För att uppnå detta krävs en intensivare och effektivare samverkan, men också tydlig ansvarsfördelning, mellan olika verksamheter och aktörer i sektorn – inklusive UKÄ. Vi ser framför oss en systematisk samverkansprocess med utgångspunkt i nationella strategier och i internationella överenskommelser, exempelvis de europeiska utbildningsministrarnas gemensamma kommunikéer.

Det handlar sammanfattningsvis om att få igång en systematisk process på nationell nivå med tydliga roller och ansvarsfördelning, samt en långsiktig planering mellan främjande, stärkande och granskade instanser.

Våra bedömningar och förslag

Hur kan vi – gemensamt och var för sig – och utifrån de roller vi har bidra till ett systematiskt, långsiktigt och hållbart pedagogiskt utvecklingsarbete för studentens lärande och för en högre utbildning som håller hög kvalitet?

Om våra bedömningar och förslag

Universitetskanslersämbetet, UKÄ, presenterar här ett antal förslag och bedömningar som vi hoppas ska skapa stabila förutsättningar för att stärka lärosätenas högskolepedagogiska utvecklingsarbete.

I korthet handlar våra förslag om en mer systematisk samverkan myndigheter emellan och ett tydliggörande av våra roller. Hur hänger våra respektive roller ihop och hur kan vi genom god samverkan och planering ömsesidigt stärka sektorns utveckling?

Som en följd av lärosätenas självständighet finns en risk för att frågor som till exempel det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet, och även andra frågor kring vilka det finns behov av nationell samling, fragmenteras över tid genom att insatser och aktörer inte samordnas och drar verksamheten i olika riktningar. Därför efterfrågar vi en nationell strategi för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet som kan visa på en gemensam riktning och verka som en samlande kraft för sektorns eget arbete.

Även om våra bedömningar och förslag här presenteras under olika rubriker så är de menade att verka som en helhet och förstärka effekten hos varandra.

Satsa på en nationell strategi för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet

Vi menar att den högre utbildningens kvalitet skulle stärkas om det fanns en nationell strategi för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet. En gemensam strategi skulle kunna ge riktning och sätta upp mål för universitet och högskolor och därigenom verka som en samlande kraft för sektorns eget arbete.

Det ligger emellertid inte inom UKÄ:s ansvarsområde att utveckla en sådan övergripande strategi eller nationella riktlinjer för lärosätenas arbete med den högskolepedagogiska utvecklingen. Vår bedömning är därför att lärosätena bör samla sig kring ett arbete med en gemensam strategi eller utvecklingsplan för det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet. Möjligtvis skulle ett sådant arbete kunna ledas av Sveriges universitets- och högskoleförbund, SUHF.

Under vårt arbete har vi också identifierat en del svårösta frågor som inte ligger inom myndighetens ansvarsområde. Dessa vill vi gärna föra vidare till sektorn så att lärosätena har möjlighet att arbeta vidare med dem. Det står klart för oss att det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet berör många aktörer inom sektorn och att det därför kräver en god samverkan.

Av den orsaken tänker UKÄ i mars 2020 anordna en (virtuell) samverkanskonferens tillsammans med SUHF:s arbetsgrupp för högskolepedagogik och lärande där tillfälle ges att gemensamt diskutera nästa steg. På det viset vill vi bidra till högskolepedagogikens fortsatta utveckling. Förhoppningen är att UKÄ:s kunskaper om den övergripande nationella bilden kan komma till nytta för sektorn.

Satsa på en nationell strategi för digitalisering av högre utbildning och forskning

Den nationella digitaliseringsstrategi som regeringen fattat beslut om utgår från visionen om ett hållbart digitaliserat Sverige. Det övergripande målet är att Sverige ska bli bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. För att nå dit har regeringen ställt upp delmål som bland annat rör moderniseringen av det svenska utbildningsväsendet.

För två år sedan, 2017, beslutade regeringen om en nationell strategi för skolväsendet. Skolverket har därefter fått i uppdrag att främja skolväsendets digitalisering. En jämförbar nationell strategi för digitalisering av högre utbildning och forskning saknas ännu i Sverige, men finns exempelvis i Norge där man utvecklat en *Strategi for digitalisering i høyere utdanning og forskning 2017–2021*.

UKÄ bedömer att en nationell digitaliseringsstrategi behövs även för högre utbildning och forskning och att det är angeläget att en sådan utarbetas. Högskolepedagogiken bör tas med i strategin eftersom den har stor betydelse för att kunna bedriva en högre utbildning som är anpassad till dagens behov. Det gäller allt från tillgång till högre utbildning, ett livslångt lärande och hållbar utveckling, till bred rekrytering, breddat deltagande, samt internationalisering.

Vi föreslår därför att en digitaliseringsstrategi för högre utbildning och forskning utarbetas av Utbildningsdepartementet i samarbete med relevanta och berörda aktörer. Hur effekterna av strategin ska följas upp och utvärderas bör också ingå i arbetet.

Bredda Universitets- och högskolerådets främjandeuppdrag

UKÄ föreslår att Universitets- och högskolerådets (UHR:s) främjandeuppdrag även ska omfatta främjande av den högskolepedagogiska utvecklingen.

UHR bör bland annat sprida information och goda exempel på hur lärosäten arbetar med högskolepedagogisk utveckling. Vidare bör UHR vara en samlande kraft och ett forum för erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer i sektorn på nationell nivå. Rollen kan innebära att även ta fasta på analyser och bedömningar som UKÄ gör i sin verksamhet och, utifrån dessa, stödja den fortsatta utvecklingen.

Regeringen bör därutöver ge UHR i uppdrag att fortsätta och utvidga arbetet med att administrera och utlysa utvecklings- och projektmedel för att stärka den fortsatta utvecklingen av den högre utbildningen och av högskolepedagogiken. UKÄ:s förslag syftar till att tillgodose de behov i sektorn som synliggjorts. Behovet bedöms bland annat bestå av en ökad nationell samordning. Ett breddat främjandeuppdrag i kombination med sökbara projektmedel, skulle skapa förutsättningar för större och innovativa utvecklingsprojekt samt säkerställa att nätverk, som exempelvis Swednet, Include, och ITHU, kan bedriva sin verksamhet.

För dessa ändamål bör UHR tillföras särskilda medel. Vi bedömer att det behöver skjutas till 20 miljoner kronor årligen i en långsiktig satsning för att dela ut projektmedel och stötta nationella nätverk.

Stärk Vetenskapsrådets roll

UKÄ föreslår att Vetenskapsrådet (VR) får i uppdrag att stärka kunskapsutvecklingen och den vetenskapliga grunden för det högskolepedagogiska området.

Därför föreslår vi att den utbildningsvetenskapliga kommitténs uppdrag kompletteras, alternativt förtydligas, så att kommittén även ger stöd till grundläggande forskning med relevans för utvecklingen av den högre utbildningen. Detta skulle även innebära en förstärkning av den utbildningsvetenskapliga kommittén med högskolepedagogisk kompetens.

UKÄ föreslår även att regeringen ger VR i uppdrag att inrätta en forskarskola inom högskolepedagogik. För att långsiktigt förstärka basen

för nationell högskolepedagogisk forskning behöver det utbildas 10–20 doktorander per år under fem års tid till en kostnad av en miljon kronor per år och per doktorand. Det kan jämföras med en liknande forskarskola för lärarutbildare som kostar 70 miljoner kronor per år. För detta uppdrag bör VR tillföras särskilda medel.

UKÄ ser därutöver ett behov av en riktad satsning på högskolepedagogisk forskning i form av stöd till projekt. Även för detta uppdrag bör VR tillföras särskilda medel.

Vår slutsats är att ovanstående förslag leder till en förstärkt bas för nationell högskolepedagogisk forskning. Därmed skulle statusen för högskolepedagogiken höjas generellt i Sverige.

UKÄ fortsätter att granska och analysera

UKÄ:s vision är att säkra Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten i högre utbildning och lärosätenas system för kvalitetssäkring av högre utbildning och forskning. Därutöver följer vi upp och analyserar utvecklingen i högskolesektorn.

Det högskolepedagogiska utvecklingsarbetet som bedrivs vid universitet och högskolor är en viktig del av kvalitetsarbetet, och därmed av intresse för myndigheten. Redan idag granskar UKÄ hur lärosätena utvecklar utbildningarna och hur de säkerställer att utbildningen utformas och genomförs på ett sätt som uppmuntrar studenterna att ta en aktiv roll i lärandeprocesserna. Detta görs inom ramen för UKÄ:s kvalitetssäkringssystem. Den kunskap och det material som skapas av kvalitetssäkringsprocessen kan komma att användas av UKÄ till fortsatt granskning eller fördjupad analys av de insatser som görs på lärosätena för att förbättra utbildningarna.

Därutöver har vi under arbetet med regeringsuppdraget identifierat några intressanta områden som vi kan följa upp i särskild ordning, som exempelvis kvaliteten i den högskolepedagogiska kursverksamheten, möjligheten till ömsesidigt erkännande av pedagogiska meriter, arbetet med bedömning av pedagogiska meriter samt karriärvägar baserade på pedagogiska meriter.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

